

Εξωγήνιοι, υποβρύχιοι εισβολείς και techno-dub (ή ο Χέγκελ στο Ντιτρόιτ)

Το πεδίο της ιστορικότητας στη φιλοσοφία της ιστορίας του Hegel φαίνεται να έχει μια προϋπόθεση. Αν υπάρχει ιστορία, γεγονότα, πράγματα, πρόσωπα, «λαοί που έχουν ιστορία» ή/και «γράφουν ιστορία», πρόκειται για κάτι που γίνεται καταντό μόνο στο βαθμό που υπάρχουν άνθρωποι έξω από το πεδίο της ιστορικότητας, τόποι έξω από το χάρτη, αχαρτογράφητοι. Ο Χ. Ξεκάθαρα υιοθετούσε την άποψη πως οι μαύροι και γενικότερα οι μη-λευκοί άνθρωποι «δεν έχουν ιστορία με τη στενή έννοια του όρου». Για να μην σπεύσουμε να κατηγορήσουμε το γερμανικό ιδεαλισμό ως τον συνήθη ύποπτο ως επισημόνουμε ότι και διάφοροι αγγλοσάζονες πατέρες του φιλελευθερισμού θεωρούσαν εξίσου πως οι μη-λευκοί άνθρωποι είναι ανίκανοι να καταστούν ελεύθεροι. Θα έλεγε κανείς/καμιά, πράγματι, πως εκπίπτουν του καθολικού. [1] Από αντιφασιστική και αντιρατσιστική σκοπιά μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η κατανόηση αυτής της ιδέας γιατί πρόκειται για το πλέον ισχυρό θεμέλιο του ευρωκεντρισμού, του ελληνο-δυτικού ρατσισμού, όπως και τη νομιμοποιητική αρχή τόσο του δυτικού ιμπεριαλισμού όσο και κυριαρχικών πρακτικών όπως η δουλεία, με την οποία θα ασχοληθούμε παρακάτω.

Συνοπώς, από τη μια έχουμε μια ιστορία της ιστορίας γραμμένη από λευκό χέρι όπου ο μαύρος άνθρωπος είναι ανίκανος για ελευθερία και, άρα, προορισμένος για σκλάβος, και από την άλλη έχουμε μια προσπάθεια να αρθεί αυτή η αφήγηση. Ας μιλήσουμε λοιπόν για σκλάβους. Οι σκλάβοι δεν έχουν ιστορία. Όχι φυσικά με την έννοια του Χέγκελ. Απλούστατα, δεν υπάρχει ιστοριογραφία της δουλείας γραμμένη από τα ίδια τα υποκείμενα που την υπέστησαν: «κατό εκατομμύρια άνθρωποι αρπάχτηκαν από τα σπίτια τους, μεταφέρθηκαν στην άλλη άκρη του κόσμου, και ούτε μια ιστορία από αυτό το ταξίδι δεν έχει επιβιώσει.» [2] Πρόκειται για την ιστορία του Μέσου Περάσματος [Middle Passage], η οποία στερείται αφηγήσεων.

Ως Μέσο Πέρασμα αναφέρεται η κατάσταση που εκτυλίσσεται εντός του γεωγραφικού τριγώνου που ενώνει την ευρώπη με την αφρική και την αμερικανική ήπειρο. Η εικόνα είναι τετριμμένη. Εμπορικά πλοία καταπλέουν από τον ευρωπαϊκό χώρο στα λιμάνια της δυτικής αφρικής, φορτωμένα με βιομηχανικά αγαθά τα οποία ανταλλάσσονται με σκλάβους. Τα – πλέον – δουλεμπορικά σαλπάρουν για τους προορισμούς τους στην καριβική όπου θα αφήσουν τους σκλάβους, και θα πλεύσουν ξανά προς την ευρώπη για να επαναλάβουν το ίδιο. Κατά μια άλλη, πιο ουσιαστική έννοια, το Μέσο Πέρασμα είναι δηλωτικό μιας υποκειμενικής και συλλογικής διαδρομής με σαφείς και καθόλου ευχάριστες ψυχολογικές διαστάσεις. Κατά το Μέσο Πέρασμα, κανείς βιώνει μόνο το άγχος που προξενεί το ανοίκειο της θάλασσας και ο ίδιος ο χρόνος κατά τον οποίο εκτυλίσσεται ο εκτοπισμός, η μεταφορά. Το Μέσο Πέρασμα είναι η απεικόνιση αυτού του άγχους του πουθενά, του κανένα, της καμίας και του κενού της θάλασσας. Το πλοίο είναι τραγελαφικό σε αντίθεση με ένα σπίτι. Και τα δύο εσωκλείουν εντός των ορίων τους, αλλά δίπλα από το σπίτι έχει δέντρα, άλλα σπίτια, ζώα, γρασίδι, εργαλεία, ένα πηγάδι. Ενώ το πλοίο είναι πέρα για πέρα απόκοσμο, ένα κιβώτιο που πλέει σε ένα μη-τόπο, κατάφορτο με απαχθέντα όντα. Είναι βέβαιη η υποψία πως μια τέτοια κατάσταση δε μπορεί να περιγραφεί επαρκώς με ρεαλιστικά μέσα.

Ο αφροφουτουρισμός αποτελεί την προσπάθεια να συμβολιστεί οπτικο-ακουστικά το Μέσο Πέρασμα. Όπως αναφέραμε, οι αφηγήσεις εκλείπουν, η ιστορία της θάλασσας, του πλοίου ως μέσου απαγωγής δεν έχει γραφτεί. Ούτε αυτές οι αντι-μνήμες της ιστορικότητας της δουλείας έχουν γίνει συνειδητές, έτσι ώστε το τραύμα της ιστορίας να φέρει νέες θετικές δυνατότητες, χειραφέτησης, αυτονομίας και αντίστασης. Πρόκειται για ουτοπία, φαντασίωση επιστροφής, επανάληψη μιας υποτιθέμενης κατάστασης πληρότητας; Ο αφροφουτουρισμός, όπως εκδηλώνεται από τη δεκαετία του 1970, επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη μεταφορά του ταξιδιού για να συνδέσει το παρελθόν με το μέλλον, την αφρική ως εγκαταλελειμμένη στο παρελθόν και ως κάτι ξένο στο μέλλον. Μέσα από την αναπαράσταση κλασικών θεμάτων, μορφών, μύθων και φαντασιώσεων του Μέσου Περάσματος, ο αφροφουτουρισμός συνίσταται στη διάνοιξη νέων οριζώντων και νέων τρόπων ύπαρξης που έρχονται από το μέλλον να απαντήσουν στο προβληματικό παρόν. Επιστροφή για να ξεκινήσεις ξανά και όχι ακριβώς φαντασίωση επιστροφής.

Στο πεδίο της μουσικής, όσο μετατοπιζόμαστε από τις roots, ρεαλιστικές αναπαραστάσεις της δουλείας προς πιο υβριδικά και πειραματικά είδη (free jazz, techno, dub), τα όρια μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος γίνονται ρευστά: *“black starliner is passing its way tommorrow, taking jah people away from their sorrow, leaving behind it corruption of babylon, going to a land, a land, a land called zion.”* λέει ένας στίχος των reggae regular. Ήδη εδώ η θάλασσα έχει αντικατασταθεί από το διάστημα, το πλοίο από ένα διαστημόπλοιο. Ο τόπος της επιστροφής είναι κυριολεκτικά εξω-γήνιος, γεγονός που πράγματι καθιστά αισθητή τη δυσφορία εντός του γήινου. Άρα η γοητεία του εξωγήνιου δε πρέπει να γίνει κατανότη ως τάση φυγής, αλλά, όπως έχει λεχθεί, ‘ως ταύτιση με τη δυναμικότητα το χώρου και της απόστασης εντός μιας υπό πίεση ζώνης, συνεχούς ρατσιστικής εκθροικότητας’. Ένας άλλος καλλιτέχνης από τη Jamaica, ο Lincoln Thompson, τραγουδάει στο ‘Spaceship’, *“we are rocking on a spaceship”* και αναρωτιέται *“man can not manage on the earth, how they gon’ do out a space?”*. Ακούγοντας αυτά τα τραγούδια η δυσφορία δεν μετουσιώνεται σε πληρότητα και απόλαυση της μελλοντικής ουτοπίας. Ο ακροατής θα αισθανθεί, αν είναι προσεκτικός, όχι ευτυχία, αλλά μια κοινότυπη λύπη, παρά τους αισιόδοξους και forward-looking στίχους. Το αντίθετο της μιζέριας δεν είναι η χαρά, αλλά μια απλά φυσιολογική λύπη.

Στον αντίποδα, βρίσκουμε την ιστορία του Derrick Bell, Space Traders. Ο Derrick Bell (1930-2011) ήταν ο θεωρητικός του ρεύματος στην αμερικανική ακαδημία που ονομάζεται critical race theory. Πριν προστρέξει κανείς να ανασκώσει τα φρούδια να πούμε ότι ρητή παραδοχή, χωρίς περιστροφές, του ρεύματος αυτού ήταν η θέση πως η αμερικανική κοινωνία είναι συστημικά και βαθιά ρατσιστική. Χωρίς μεν, και αλλά. Ο Bell έγραψε το space traders, [3] όπου το διαστημόπλοιο γίνεται εκ νέου μέσο απαγωγής. Οι εξωγήνιοι έρχονται στη γη τη 1η Ιανουαρίου 2000: *«Για αυτούς που παρατηρούσαν[την άφιξη], παιδιά της ηλεκτρονικής εποχής, ήταν τόσο φανταστική η προσέγγιση του διαστημόπλοιου, όσο ήταν για τους ινδιάνους του Santo Domingo η προσέγγιση τριών πλοίων έναν Οκτώβρη πάνω από 500 χρόνια πριν.»* Οι εξωγήνιοι είναι φιλικόι και προσφέρουν στη κυβέρνηση εξελιγμένη τεχνολογία και χρυσό τον οποίο η τελευταία έχει μεγάλη ανάγκη για να πληρώσει το χρέος της, ειδικά χημικά που καθαρίζουν το περιβάλλον, όπως και απολύτως ασφαλείς πυρηνικές μηχανές, ιδιαίτερα χρήσιμες καθώς τα αποθέματα πετρελαίου στερεύουν. Για αντάλλαγμα ζητούν να πάρουν μαζί τους πίσω τον αφροαμερικανικό πληθυσμό. Τα συναισθήματα των αφροαμερικανών είναι ανάμεικτα.

Από την μία, αισθάνονται πως οι εξωγήινοι αυτοί φαίνονται έλλογοι και προσγειωμένοι, σε αντίθεση με τους λευκούς, αμερικάνους συμπατριώτες τους. Από την άλλη η καχυποψία εμμένει. Μήπως είναι το άγχος που συνοδεύει τη διαγενεακή ανάμνηση του τραύματος του Μέσου Περάσματος;

Drexciya. Ήταν το όνομα μιας techno μπάντας από το Ντιτρόιτ, η οποία άνηκε στην αντι-εμπορευματική και ανατρεπτική, μουσική συλλογική Underground Resistance. Η τελευταία έγινε γνωστή για την πολιτικοποιημένη και ριζοσπαστική στάση της απέναντι στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι μαύρες κοινότητες από τα '70ς και έπειτα, στο ισοπεδωμένο ντιτρόιτ. Αν υπήρχε ένα σάουντρακ της αυτοοργάνωσης, της αλληλεγγύης και των εναλλακτικών/ριζοσπαστικών κοινοτήτων στη μεταβιομηχανική πόλη, θα έπαιζε ρυθμούς των UR. Το όνομα της μπάντας ωστόσο είναι δανεικό – Drexciya: υποθαλάσσια πόλη που κατοικείται από τα αγέννητα παιδιά αφρικανών γυναικών τις οποίες έριχναν στη θάλασσα από τα δουλεμπορικά επειδή ήταν «άρρωστες και προβληματικό εμπόρευμα». Πρόκειται για την ιστορία των drexciyans, του υποβρύχιου αυτού πληθυσμού, οι οποίοι έκτοτε και συστηματικά εισβάλλουν στις ήπα.

Είναι δυνατό να γεννούνται μέσα στη θάλασσα μωρά που δεν χρειάζονται ποτέ αέρα; Πρόσφατα πειράματα έχουν δείξει πως τα ποντίκια μπορούν να εισπνεύσουν υγρό οξυγόνο. Ακόμα πιο σοκαριστική και κρίσιμη ήταν η πρόσφατη περίπτωση ενός πρόωρου μωρού το οποίο σώθηκε από βέβαιο θάνατο, αναπνέοντας υγρό οξυγόνο από τα υποανάπτυκτα πνευμόνια του. Τα γεγονότα αυτά, αν συνδυαστούν με περιστατικά όπου εθεάθησαν πλάσματα και τέρατα στους παραθαλάσσιους βάλτους στα νοτιοανατολικά, καθιστούν τη θεωρία του δουλεμπορίου εξαιρετικά δυνατή. [4]

Όσοι κατάφεραν να επιβιώσουν μέσα στη θάλασσα δεν ήταν απαραίτητα από τη Drexciya. Οι παρακάτω στίχοι το αποδεικνύουν:

*Κάποια μεσάνυχτα με παλίρροια
ένα καράβι με εμπόρευμα άνδρες από το Ebo
κατέπλευσε στον όρμο του Dunbar, στο νησί του St. Simons.
Μα οι άντρες αρνήθηκαν να πουλήσουν τον εαυτό τους σαν σκλάβοι.
Πιάνοντας τα χέρια, γυρίσαν προς τη θάλασσα, τραγουδώντας:
«Το νερό μας έφερε, το νερό θα μας πάρει μακριά.»
Πνιγίκαν όλοι, μα μέχρι σήμερα όταν φυσάει αέρας,
στους βάλτους και στα δέντρα ανάμεσα,
μπορείς να ακούσεις το κρότο των αλυσίδων και την ηχώ
του τραγουδιού τους στο σημείο της απόβασης των Ebo.*

Άραγε, τι θα σκεφτόταν ο Hegel αν επισκεπτόταν το Ντιτρόιτ και διαπίστωνε ότι κατοικείται από post-humans, απόγονους των drexciyans και cyborgs συντονισμένων σε ηλεκτρονικές συχνότητες και κυκλώματα; Πως θα ένοιωθε κάποια μεσάνυχτα σε κάποιο εγκαταλελειμμένο μνημείο της 'προόδου', μέσα σε μια θάλασσα από ασπρόμαυρους ανθρώπους, ενωμένους μυστικιστικά, ρευστά, υπό τον τόνο ορχηστρικής μουσικής χωρίς τραγουδιστή, στίχους ή εθνοπολιτισμική ταυτότητα;

[την επόμενη φορά... Τέκνο: οι Πάνθηρες του Ντιτρόιτ...]

Ebo Landing

Aquatic Invasion

Underground Resistance

[1] Μόνο όταν οικειοποιούνται μορφές συλλογικής οργάνωσης των λευκών, μιμούνται δυτικές μορφές όπως το έθνος-κράτος, λειτουργώντας δηλαδή εθνο-απελευθερωτικά, οι μη-λευκοί θεωρούνταν πως θα μπορούσαν να βρεθούν εντός του πεδίου της ιστορίας. Οι διάφορες εξεγέρσεις και επαναστάσεις (Saint-Dominique, Kingston) στην caraϊβική αποτελούν ανωμαλίες σε αυτή την αφήγηση. Δυο λόγοι για τους οποίους είναι προβληματική η αφήγηση: α) υπονοεί ότι όσο είσαι 'εκτός ιστορίας' είσαι επάξια κυριαρχημένος. Έτσι δικαιολογείται ο θεσμός της δουλείας. β) ορίζει ρητά ότι αυτή η συνθήκη σπάει μόνο με εθνο-απελευθερωτικό αγώνα.

[2] Mayer, R. (2000) "Africa As an Alien Future": The Middle Passage, Afro-futurism, and Postcolonial Waterworlds. American Studies, Vol. 45, No. 4, Time and the African-American Experience (2000), pp. 555-566. και Eshun, K. (2003). 'Further Considerations on Afrofuturism.' The New Centennial Review, 3: 2. pp. 287-302.

[3] Derrick Bell (1992) Space Traders.

[4] Drexciya, The Quest (Detroit, Submerge, 1997), συνοδευτικό σημείωμα.